

खण्ड – क (अपठितांश – अवबोधनम्)

- प्र. 1) I (i) अनेकविधानि (ii) कर्तव्यपालनं (1 x 2 = 2)
II (i) कर्तव्यपालनं मनुष्यस्य व्यक्तिगतहिताय, देशहिताय च परमावश्यकं भवति। (2 x 2 = 4)
(ii) आत्मनः कर्तव्यपालनेन एव देशस्य उन्नतिः भवितुम् अर्हति।
III (i) (द) जनेभ्यः (ii) (ब) अल्पेन (iii) (ब) कर्तव्यानि (1 x 3 = 3)
IV. उपयुक्तं शीर्षकं – कर्तव्यपालनं/कर्तव्यनिष्ठा। (1)

खण्ड (रचनात्मककार्यम्)

- प्र. 2) (i) लक्ष्मीपुरतः (ii) शिव (iii) भविष्यति (iv) इच्छामि (v) आकर्षकाः (½ x 10 = 5)
(vi) अक्षमाः (vii) अभ्यासः (viii) सफलता (ix) सर्वेभ्यः (x) पिता।
प्र. 3) (1) ग्रामीणाः महिलाः क्षेत्रेषु बीजानि वपन्ति। (2) सर्वतः जलम् अस्ति।
(3) आकाशे चटकाः उड्डयन्ति। (4) घूर्णस्थूक्ष च द्वै पवनचक्कये स्थिता स्तः।
(5) पुरा कृषकः धन-धान्येन समृद्ध असीत्। (2 x 5 = 10)

अथवा

- (1) परिश्रमेण कार्याणि सिध्यन्ति। (2) परिश्रमेव जीवनस्य आधारः अस्ति।
(3) महापुरुषाः सदैव सत्यं वदन्ति। (4) विद्याधनं सर्वप्रमुखं धनम् अस्ति।
(5) सक्का प्रतियोगिता आयोजिता।
प्र. 4) (1) वृक्षेषु खगाः कलरवं कूजन्ति। (2) पुष्पेषु भ्रमराः गुञ्जन्ति।
(3) उपवनस्य वातावरणं सुरम्यं भवति। (4) सः स्वच्छानि वस्त्राणि धारयति।
(5) सर्वैः परोपकारः कर्तव्यः। (1 x 5 = 5)

खण्ड (अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्)

- प्र. 5) (i) क्लृ उपयोगः (ii) सज्जनाः (iii) एतच्चित्रम् (iv) निर्बलः (v) कश्चित् (1 x 5 = 5)
प्र. 6) (i) (ख) लाभश्च अलाभश्च (ii) (क) प्रतिवर्षम् (iii) (ख) यथाशक्तिम् (iv) (क) लब्धकीर्तिः
(v) (ग) दोषाः च गुणाः च (1 x 5 = 5)
प्र. 7) (i) (क) कुमारी (ii) (ख) तुफल (iii) (ख) महत् (iv) (ख) औद्योगिकः
(v) (क) डीक्षान (1 x 5 = 5)
प्र. 8) (i) क्रीडन्ति (ii) छात्रैः (iii) पुष्पाणि (1 x 3 = 3)

अथवा

- (i) रामेण ग्रामः गम्यते। (ii) छात्रेण धनं दद्यते। (iii) तेन पाठः पठ्यते।
(iv) मोहनेन त्वं दृश्यसे। (v) तेन ग्रन्थः लिख्यते।

- प्र. 9) (i) खर्षप्त (ii) दश (iii) पादोनद्वादश (iv) एष्काद (v) सार्धैक (1 x 4 = 4)
- प्र. 10) (i) शनैः (ii) इतस्ततः (iii) उच्चैः (iv) कदा (v) सहसा (1/2 x 6 = 3)
- (vi) सम्प्रति (vii) श्वः (viii) ह्यः
- प्र. 11) (i) पूज्यते (ii) सुन्दराणि (iii) सहस्रा (iv) भयङ्ग्म् (1 x 3 = 3)

खण्ड (पठित-अवबोधनम्)

- प्र. 12) I. (i) घटनायाः (ii) शवः (iii) निजपक्षं। (1/2 x 2 = 1)
- II. (i) चौथौभियोगे वर्षत्रयस्य दण्डं लप्स्यते। (ii) न्यायाधीशः आरक्षिणे कारादण्डमादिश्यति। (1)
- III. (i) (क) सम्मानम् (ii) (ख) निजपक्षं (iii) (क) वर्णयामि (iv) (ख) मञ्जूषायाः (1 x 3 = 3)

- प्र. 13) I. (i) पशु (ii) पण्डितः (iii) बोधिताः (1/2 x 2 = 1)
- II. (i) बोधिताः हयाश्च नागाश्च भारं वहन्ति। (ii) अज्ञेयज्ञानफला हि बु (1)
- III. (i) (क) हयाः नागाः च (ii) (क) हयाः (iii) (क) पण्डितः (iv) (क) वहन्ति (1 x 3 = 3)

- प्र. 14) I. (i) चाणक्यः (ii) चन्दनदासस्य (iii) अमात्यराक्षसस्य (1/2 x 2 = 1)
- II. (i) अमात्यराक्षसस्य गृहजनं न समर्पयामि इति चन्दनदासस्य निश्चयः आसीत्। (ii) "बाढम् एष एव मेनिश्चयः 'इति चन्दनदासः कथयति। (1)
- III. (i) (क) निश्चय (ii) (ख) बा (iii) (ग) दर्शयसि (iv) (क) दुष्करम् (1 x 3 = 3)

- प्र. 15) (i) लवकुशयोः वंशस्य कर्ता कः वर्तते ? (ii) कौ अस्मत् समानाभिजनौ संवृतौ ?
- (iii) अहं कस्य नामधेयं जानामि ? (iv) आवां भ्रातरौ कीदृशः स्वः ?
- (v) अनयोः स्पर्शः कीदृशः वर्तते ? (1 x 4 = 4)

- प्र. 16) I. (i) व्यायामं (ii) अविदग्धं (iii) भोजनं (iv) परिपच्यते (1/2 x 4 = 2)
- II. (i) बलिनां (ii) पथ्यः (iii) बसन्ते (iv) पथ्यतमः (1/2 x 4 = 2)

अथवा

- (i) समानशीलस्वभावेषु (ii) गोभिः (iii) अश्वैः (iv) विद्वद्भिः (1 x 4 = 4)

- प्र. 17) (viii) कश्चित् कृषकः बलीवर्दाभ्यां क्षेत्रकर्षणं कुर्वन्नासीत्। (1/2 x 8 = 4)
- (vii) तयोः बलिवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्बलः जवेन गन्तुमशक्तश्चासीत्।
- (vi) कृषकः तं दुर्बलं वृषभं तोदनेन नुद्यमानः अवर्ततः।
- (v) सः वृषभः हलमूढ्वा गन्तुमशक्तः क्षेत्रे पपात।
- (iv) क्रुद्धः कृषीवलः तमुत्थापयितुं बहुवारम् यत्नमकरोत्।
- (iii) भूमौ पतिते स्वपुत्रं दृष्ट्वा सर्वधेनूनां मातुः सुरभेः आश्रूणि आविसारन्।
- (i) सुरभे रिमामवस्थां दृष्ट्वा सुराधिपः तामपृच्छत्।
- (ii) अयि शुभे ! किमेवं रोदिषि ? उच्चताम्।

- प्र. 18) (i) (ग) शत्रुः (ii) (क) प्रसीदति (iii) (ख) अयोग्यः (iv) (घ) जननी

अथवा

- (i) (ख) सहोदरौ (ii) (क) कथयति (iii) (ख) मित्रम् (iv) (ग) चन्द्रः